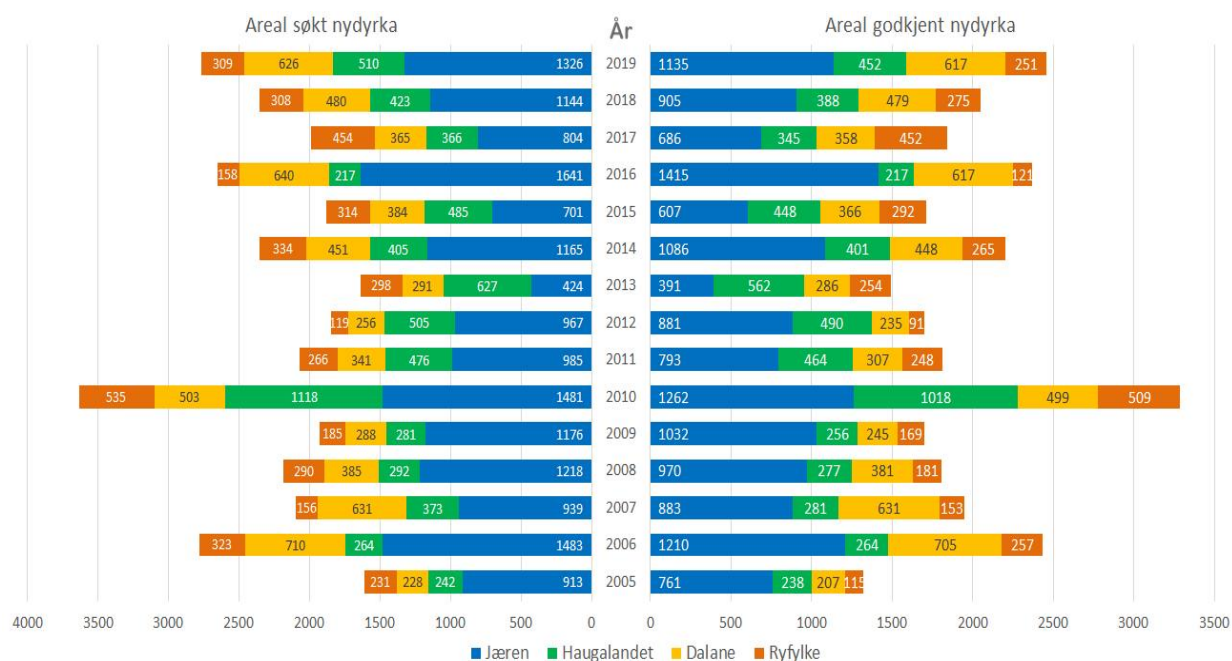

Status nydyrking i Rogaland

Nydyrking har i mange år vært et omdiskutert tema i Rogaland. De fleste får på linje med landet ellers, godkjent sine søknader om nydyrking i Rogaland. Areal som trekkes fra opprinnelige søknader skyldes vurderinger etter nasjonale mål og lovpålagte føringer i forskrift om nydyrking, vannforskriften, naturmangfoldloven og kulturminneloven.

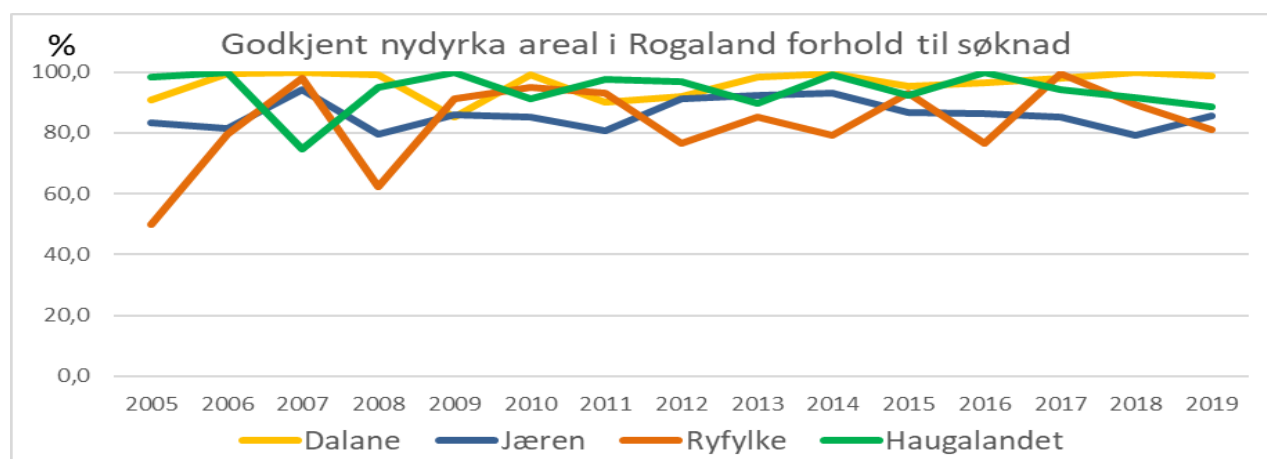
Nydyrking i Rogaland fra 2005-2019

I perioden 2005 til 2019 ble det i gjennomsnitt godkjent 2009 dekar årlig for nydyrking i Rogaland (89,1% av areal i forhold til søknad). Fra et nasjonalt perspektiv har Rogaland i årlig gjennomsnitt, 18,6% av søknadene, - og står for 12,1% av godkjent nydyrka areal.

Søkt og godkjent nydyrka areal fra 2005 til 2019.

Kilde: SSB: 08123: Nydyrking (K) 2005 – 2019

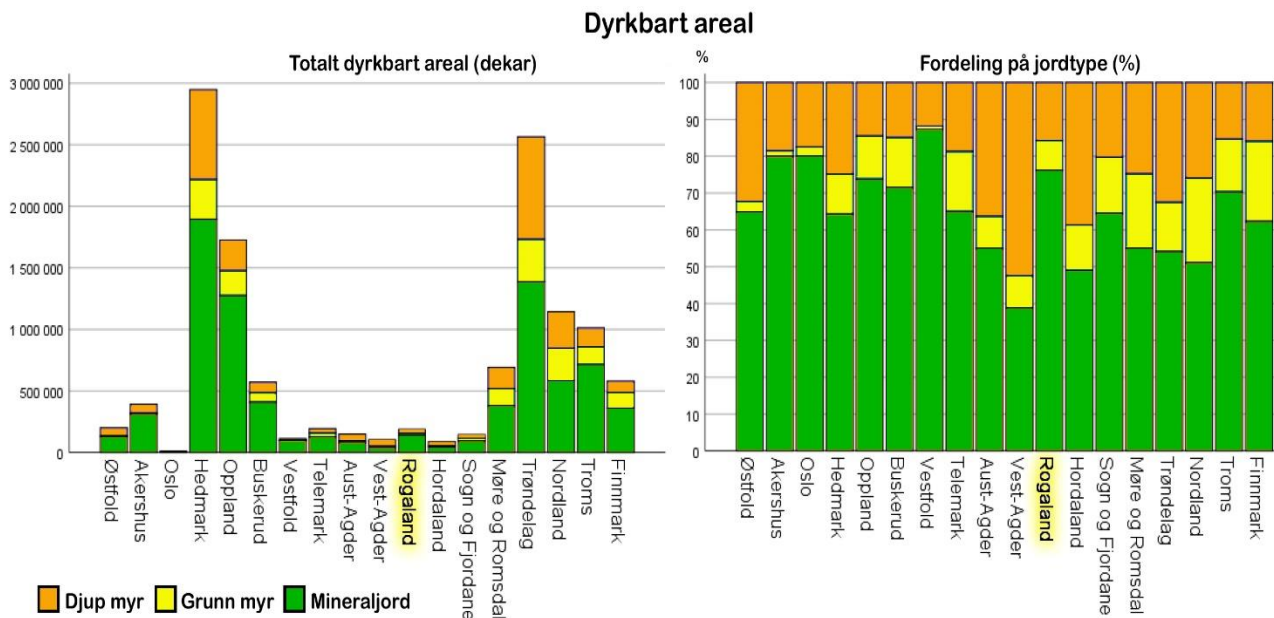
Søknader nydyrking og behandling i Rogaland fra 2005 til 2019.

Kilde: SSB: 08123: Nydyrking (K) 2005 - 2019

Gjennomsnittsareal som årlig blir søkt nydyrket i Rogaland fra 2005 til 2019 er på 2 250 dekar. Godkjent nydyrka areal er på 2 010 dekar årlig i Rogaland. Dvs. 89,3% av omsøkt nydyrka areal i Rogaland ble godkjent nydyrka årlig og landsgjennomsnittet ligger på 94,2 %. Areal som kommer til fratrekk fra opprinnelige søknader skyldes vurderinger etter nasjonale mål og lovpålagte føringer i forskrift om nydyrking, vannforskriften, naturmangfoldloven og kulturminneloven.

Dyrkbart areal i Rogaland

Ved kartlegging/registrering av dyrkbar jord blir det først og fremst lagt vekt på jordbunnen og jordsmonnet. NIBIO sin rapport fra 2019 om dyrkbare areal i Norge og fordeling på jordtyper, viser at Rogaland er blant fylkene med lite dyrkbart areal igjen. Rogaland har under 200 000 dekar dyrkbart areal igjen, inkl. ca. 20% grunn og dyp myr.

Fylkesmannens rolle

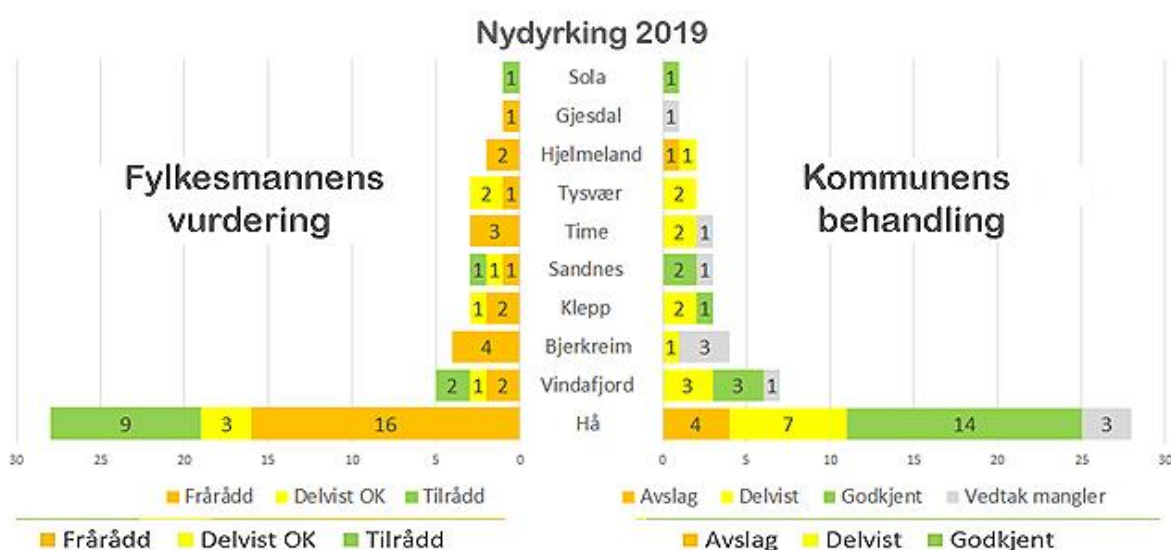
Fylkesmannen følger opp statens mål og regelverk regionalt. Vi følger derfor opp kommunene med informasjon, samlinger og dialog. Vi vektlegger lik behandling av søknader om nydyrking på tvers av kommunegrensene, der både miljøverdier og hensyn til økt produksjon blir vektlagt.

Fylkesmannen har en to-delt rolle i nydyrkingssaker. Vi behandler klager og skal ha melding om ulovlig nydyrking. Ved nydyrking som omfatter vesentlige miljøverdier skal vi kunne uttale oss før kommunen avgjør søknaden. Med miljøverdier mener vi naturmangfold, vannkvalitet, kulturminner og øvrig landskapsbilde. Ved usikkerhet på hvilke konsekvenser en evt. nydyrking kan føre til for truede arter eller naturtyper bør Fylkesmannen få saken til uttale.

Det er relativt sett, svært få saker der Fylkesmannen omgjør kommunens vedtak. Omgjøring er i de tilfeller der vedtak i for stor grad utfordrer lovverket med forskrifter, tilsvarende plansaker etter plan- og bygningsloven. Det er å vente at omgjøring kan få oppmerksomhet, mens flertallet av søknadene som med noen justeringer blir godkjent vanligvis ikke er så omstridt. De som får omgjort sine søknader om nydyrking av Fylkesmannen har klagerett, og Landbruksdirektoratet avgjør klagen. Vi har ikke fått signal fra direktoratet om uønsket praksis på området.

På siste dialogmøte med kommunene understreket vi at myr og våtområder på Jæren er svært viktige funksjonsområder for truede arter og naturtyper, samt for vannkvalitet og flomproblematikken i vassdragene. Søknader som omfatter slike områder berører dermed vesentlige miljøverdier jf. nydyrkingforskriften.

Grafene viser kommunene sin behandling av søknader i perioden 2015-2018 og i 2019 på nydyrking etter der Fylkesmannen ga innspill fra.

Verdien av restareal

Dess mer areal som blir nydyrket i et område, jo høyere miljøverdi kan de resterende arealene få. Jæren har mye dyrkbart restareal sammenlignet med resten av fylket. Nydyrking vil redusere disse arealene årlig. Jæren gir som landets mest intensive jordbruksområde, utfordringer når det gjelder nærings- og partikkelavrenning til sårbare vann og vassdrag. Dette er hovedgrunnen til at flere søknader på nydyrking på Jæren blir sendt til uttale til Fylkesmannen enn for resten av Rogaland. Av totalt 577 nydyrkingssøknader i Rogaland fra 2015 til 2018 var 258 på Jæren. I denne perioden ga Fylkesmannen uttale i 132 innsendte saker, inkl. 98 fra Jæren.

Fylkesmannen pålegger ikke kommunene å sende inn kopi av alle nydyrkingssøknader. Kommunene ble derimot og frem til juli 2020, pålagt å sende inn kopi av vedtak om godkjenning av spredeareal på innmarksbeite. Flere kommuner godkjente spredeareal uten å vurdere søknadene etter naturmangfoldloven. Denne praksisen gjorde kommunenes vedtak ugyldige. Fylkesmannen måtte derfor følge kommunene tettere opp for å sikre en lovmessig riktig behandling av søknadene, slik at bøndene fikk gyldige vedtak.

Behov for mer spredeareal er isolert sett ikke et godt nok grunnlag for å nydyrke. Det må være et reelt behov for mer grovfôrareal og/eller reelle planer om å utvide produksjonen av vekster (korn, potet, grønnsaker osv. ...) som krever fulldyrka jord. Og så må dette formålet veies opp mot de naturhensynene som skal vurderes etter forskriften.

Felles ansvar for matproduksjon og naturverdier

Det er positivt at Jæren virkelig tar sitt ansvar for å øke matproduksjonen. Med en økt produksjon vil utfordringene for å forbedre eller ivareta vannkvaliteten, bli mer krevende. Vi ser det derfor som en fordel om hele Rogaland tok del i å øke matproduksjonen, og i større grad i områder utenfor flat-Jæren.

Det er et nasjonalt mål å øke matproduksjonen. Hensyn til miljøverdier må likevel vektlegges, - på lik linje med behovet for mer dyrka areal. Jæren skiller seg spesielt ut i Rogaland da det, på tross av at ca. 90 000 dekar dyrkbart areal, er lite restarealer igjen. Og en god del av det som er registrert som teknisk dyrkbart, er lite realistisk å dyrke (Høg-Jæren). Vi kommer ikke bort fra at forvaltningen i større grad, og ut fra en helhetsvurdering, mener at miljøverdiene er for viktige til at en nydyrking er forsvarlig. Om det oppleves i enkelte områder at en økende andel av søknader på nydyrking sendes på høring til Fylkesmannen, er det nettopp fordi det er verdifulle restarealer som vil bli berørt av nydyrkingen.

Nydyrking og miljøverdier

De nasjonale målsettingene når det gjelder å ivareta naturverdiene og redusere utslipp av klimagasser har blitt forsterket de senere årene. Stortinget har vedtatt forbud om nydyrking av myr, og dette ble lagt inn i forskriften nå i juni 2020. Dette har vært en klar nasjonal føring til forvaltningen når det gjelder vurderinger og behandlingen av søknader om nydyrking.

Det er opp til kommunene å vurdere om en nydyrkingssøknad berører miljøverdier i så stor grad at den blir sendt til Fylkesmannen for uttale. Naturbase er, sammen med lokal kjennskap, innfallsporten til saksbehandlere sin vurdering av miljøverdier. Opplysningene i Naturbase stemmer ikke alltid med realiteten. Her kan det være gamle og begrensede registreringer, eller at arealet har fått endra karakter etter innlegging i Naturbase. Med den nasjonale gjennomføring av NiN-kartlegging av biologisk mangfold vil opplysningene i Naturbase uansett bli oppdatert.

«Viktige restareal» og «nærhet til verneområde» kan være tilstrekkelig faglig grunnlag for å avslå søknader om nydyrking. Ved for eksempel breispredning av husdyrgjødsel kan vindavdrift føre næring over til verneområder med plantearter som er spesielt ømtålige overfor ekstra nærings-tilførsel. Likeså kan mulige konsekvenser for nærliggende vassdrag være utslagsgivende. Hver sak vurderes likevel individuelt, og med utgangspunkt i bøndenes egne opplysninger.

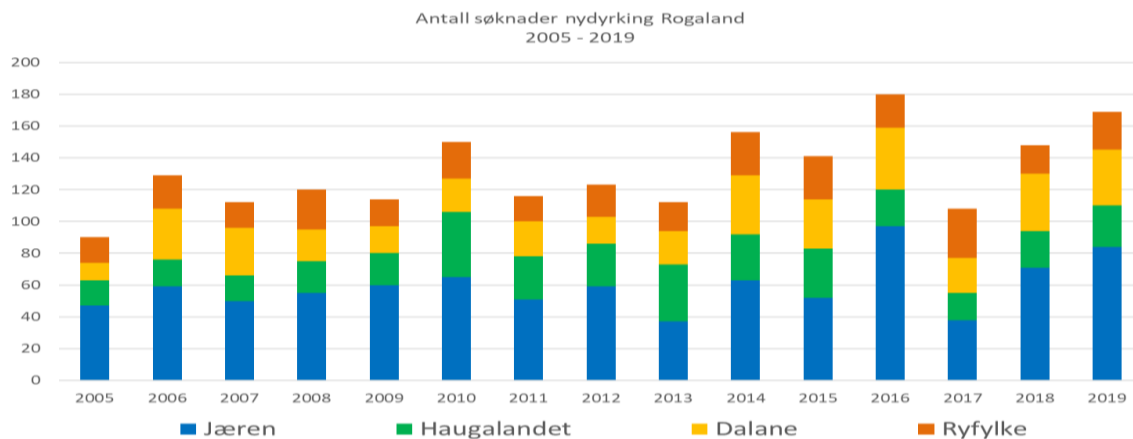
Sivilombudsmannen har gått god for at Fylkesmannen bruker tilgjengelig kartverktøy som «Temakart Rogaland» og «Naturbase» i sin skjønsmessige vurdering av en uttale til en søknad om nydyrking. Disse kartverktøyene er utviklet for blant annet å få klarlagt statusen på et areal. Bonden har selv et ansvar for å opplyse så godt som mulig om naturverdiene på sin eiendom i en søknad om nydyrking. Kommunen er også pålagt å vurdere individuelt alle søknader om nydyrking etter naturmangfold-loven. Dette er en premiss for gyldigheten av et nydyrkingsvedtak.

Nydyrking og andre betraktninger

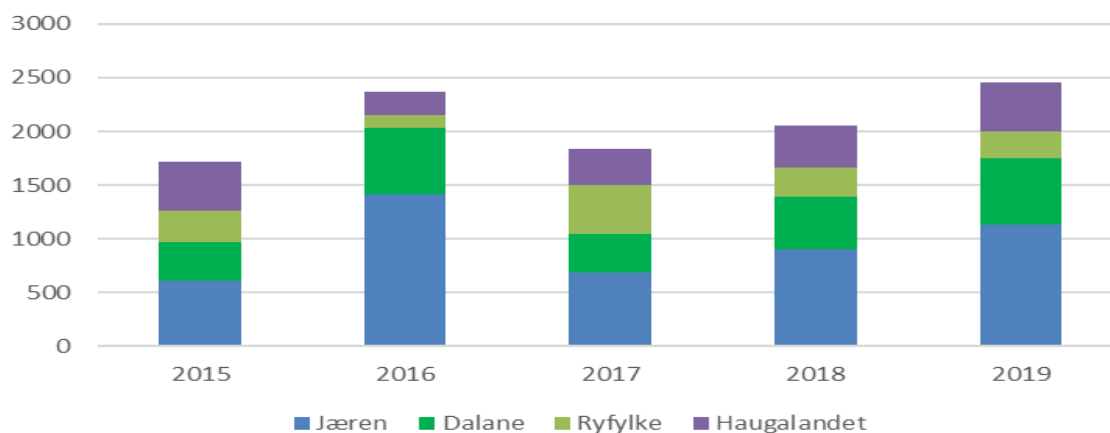
Bøndene har råderett innenfor sin egen eiendom. Råderetten må likevel, og til enhver tid, være innenfor rammene av det som til enhver tid er gjeldende lovverk.

Når Fylkesmannen går til det skrittet å overprøve et kommunalt vedtak, enten vedtaket er tatt administrativt eller politisk, er det fordi vedtaket er prinsipielt i strid med lovverket. Prinsippet om likebehandling og presedens gjør det helt nødvendig å rette opp et ugyldig eller lovmessig helt feilfundert vedtak. Dette er en viktig del av Fylkesmannens oppgave som overordna forvaltningsorgan.

Nydyrkingen har gått tilbake på Jæren på 2000-talet sammenlignet med tidligere år. Det vil være en naturlig konsekvens av at svært mye av Jæren allerede er oppdyrka og at de resterende arealene har høyere miljøverdi. Grafen her viser likevel en gradvis økning de tre siste årene i areal som blir godkjent for nydyrking.

Godkjent nydyrka areal fra 2015 - 2019

Fylkesmannen gir kun uttalelser, ikke vedtak, i saker som blir sendt inn til høring. Et betydelig antall saker gir ressursmessige utfordringer ved å skulle befare sakene systematisk før uttale. Vi har imidlertid svært lang erfaring og lokalkunnskap knyttet til de aktuelle dyrkingsområdene, i tillegg til det grunnlaget som naturbase og andre databaser gir. I tvilstilfeller (dårlig datagrunnlag og mulige store naturverdier) er det aktuelt med befaring. Vi minner ellers om at kommunene som vedtaksmyndighet har plikten etter naturmangfoldlovens §7, jfr. §§ 8-12 til å vurdere naturforholdene. I mange tilfeller er det minimalt med slike vurderinger når vi får sakene til høring.

I møte med Sivilombudsmannen for noen år tilbake ble det spurt om bruk av egen kunnskap, flyfoto og tilgjengelige naturbaser var et lovligmessig tilstrekkelig grunnlag for å gi uttalelser, gitt omfanget av saker. Dette svarte Sivilombudsmannen bekreftende på.

Ved mottak av klager, og i omgjøringssaker etter forskrift om nydyrking, har vi tett dialog med kommunen og befarer arealene om vi er usikre på opplysningene i saksdokumenter og kartgrunnlag.